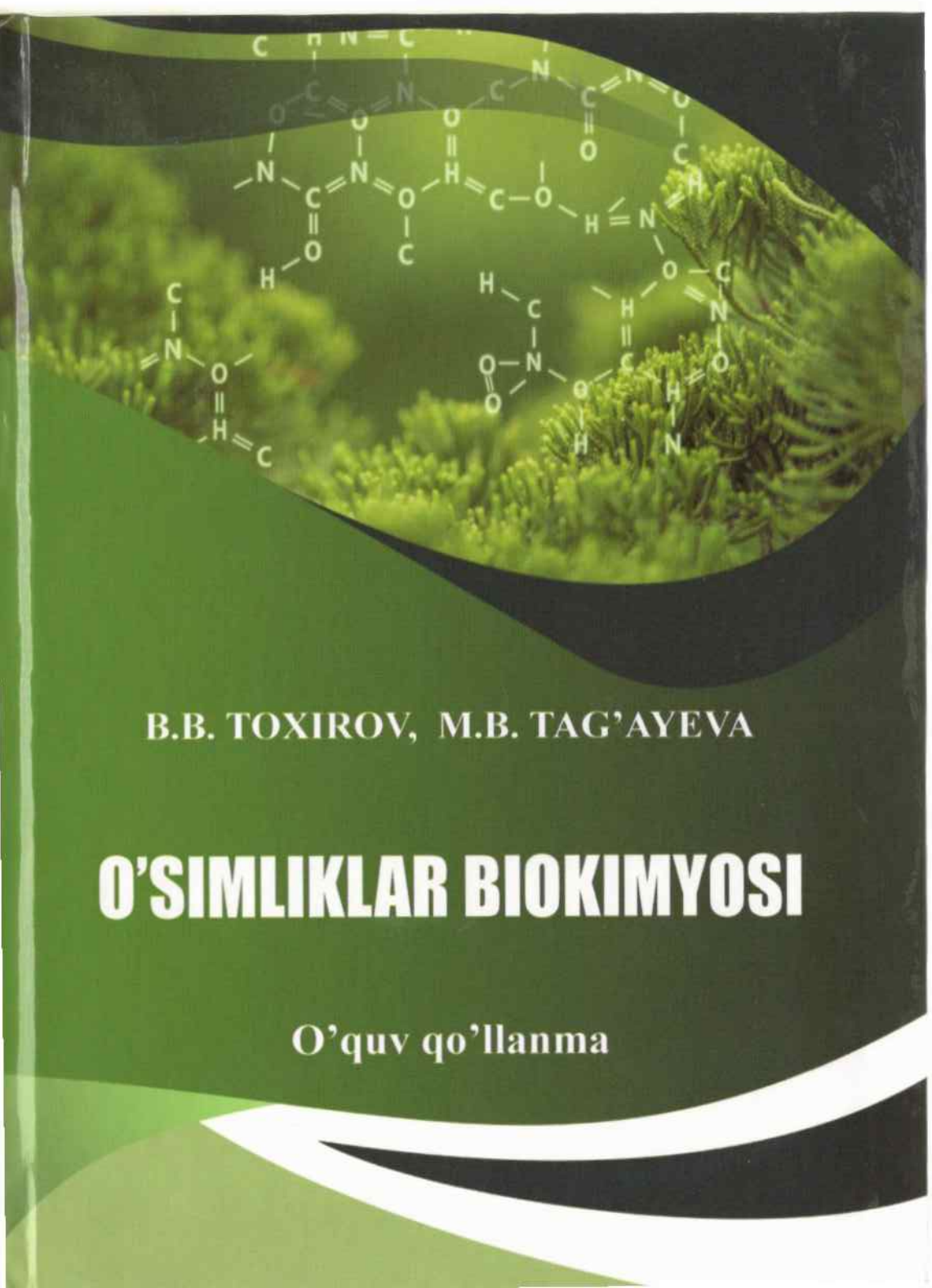

B.B. TOXIROV, M.B. TAG'AYEVA

O'SIMLIKLAR BIOKIMYOSI

O'quv qo'llanma

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

B.B. TOXIROV, M.B. TAG'AYEVA

O'SIMLIKLAR BIOKIMYOSI

O'quv qo'llanma

**"Durdona" nashriyoti
Buxoro – 2024**

UO'K 633/635:581.1(075.8)

41/42+28.07ya73

T 59

Toxirov, B.B.

O'simliklar biokimyosi [Matn] : o'quv qo'llanma / B.B. Toxirov, M.B. Tag'ayeva. – Buxoro: Sadridin Salim Buxoriy, 2024. – 188 b.

KBK 41/42+28.07ya73

Mazkur qo'llanma 60710200 "Biotexnologiya (tarmoqlar bo'yicha), 60811300 oliy o'quv yurtlari talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, u BuxDU tasdiqlagan namunaviy dastur asosida mahalliy sharoitni hisobga olgan holda yozilgan.

Qo'llanmada o'simliklar biokimyosi fanining maqsadi, vazifalari, ilmiy - tadqiqot usullari, muammolari. o'simliklar biokimyosi fanining qishloq xo'jalik, tabiatni muhofaza qilishdagi ahamiyati, osimliklarning kimyoviy tarkibi haqida umumiy ma'lumotga ega bo'lish, o'simlik tarkibidagi oqsillarning tuzilishi, funksiyasi, ahamiyati, o'simlik tarkibidagi lipidlar, lipidlar almashinuvi jarayonlarining xilma-xilligi va ahamiyati, o'simliklarda organik kislotalar, ya'ni hujayrada metabolizimining ahamiyati, o'simliklarda organik kislotalar ahamiyati haqidagi, o'simliklarda organik kislotalarning biologik ahamiyati, oziq-ovqat mahsulot sifatida ta'siri, o'simliklarda organik kislotalarning xususiyatlari, o'simliklar olamidagi vitaminlar, alkaloidlar, o'simlik tetroploidlari hamda glikozidlar va mavzularga oid laboratoriya mashg'ulotlarining ko'rsatmalari tartibi ko'rsatilgan. Qo'llanmadan nafaqat yuqorida ko'rsatilgan mutaxassis talabalar, balki qishloq xo'jaligi kolleji talabalari, agronomlar va boshqa mutaxassislar foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

H.M.Mustafojev, BuxDU "Botanika va o'simliklar fizologiyasi" kafedrası dotsenti, k.f.n.

M.I.Mustafojeva, BuxMI "Tibbiy biologiya" kafedrası dotsenti, b.f.n.

O'quv qo'llanma Buxoro davlat universitetining 2023-yil 27-iyundagi 354-sonli buyrug'iga asosan nashr etishga ruxsat berilgan. Ro'yxatga olish raqami 354-48.

ISBN 978-9910-04-394-9

MUNDARAJA

I bob. O'simliklar biokimyosi faniga kirish	6
1.1. O'simliklar biokimyosi faniga kirish. Biologiya fanlar tizimi ..	6
II bob. O'simliklarning kimyoviy tarkibi	15
2.1. Kimyoviy elementlarning o'simlik hayotidagi roli	15
2.2. O'simlik tarkibidagi oqsillar	34
III bob. Fermentlar	40
3.1. O'simlik fermentlari	40
IV bob. Uglevodlar	50
4.1. O'simlik uglevodlari	50
V bob. Lipidlar	65
5.1. Osimlik tarkibidagi lipidlar	65
5.2. Lipidlar klassifikatsiyasi	67
5.3. O'simlik lipidlari	73
5.4. Triglitseridlar	74
5.5. Mumlar	75
5.6. Fosfolipidlar	77
5.7. Glikolipidlar	78
5.8. 3-sinf qutbli lipidlar	79
5.8. Oksilipinlar	79
VI bob. Lipidlar metabolizimi	80
6.1. O'simlik lipidlar almashinuvining xususiyatlari	80
6.2. Triglitseridlarning biosintezi	81
6.3. Mum biosintezi	82
6.4. Fosfolipidlarning biosintezi	83
6.5. Glikolipidlarning biosintezi	84
6.6. O'simliklarda lipidlarning biodegradatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari	84
6.7. Linolein va linolenin yog 'kislotalarining parchalanishi uchun oksigenaza yo'li	85
6.8. Gliksilat aylanishi	86
II bob. Organik kislotalarning metabolizimi	89
7.1. Organik kislotalar va ularning metabolizimi	89
7.2. Organik kislotalarning biologik roli va oziq-ovqat mahsulotlari sifatiga ta'siri	90
7.3. Yuksak o'simliklarda organik kislotalarning almashinuvi	92

B.B. TOXIROV, M.B. TAG'AYEVA

O'SIMLIKLAR BIOKIMYOSI

O'quv qo'llanma

Muharrir: A. Qalandarov
Texnik muharrir: G. Samiyeva
Musahhih: Sh. Qahhorov
Sahifalovchi: M. Bafoeva

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original-maketdan bosishga ruxsat etildi: 01.04.2024. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. «Times New Roman» garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog'ozi. Bosma tobog'i 11,7. Adadi 20. Buyurtma №154.

“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ
“Durdona” nashriyoti: Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy.
Bahosi kelishilgan narxda.

“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy. Tel.: 0(365) 221-26-45